Абжьас

XV

Абжьас

Зегьы реиаа идуу ацгы

Абжьас еиҳа еиӡьны еилыскаар сҭаххит, уи апатреҭ дууӡӡа ацәыргақәҵатә азал аҟны иан-ызбаз. Гәымшәак, аҭынч иҧшуан, Уи аҭынчра аҟны амч ду ҵәахны иамазшәа иҟан. Убри аҟ-нытә аинтернет аҟны аинтиресра змаз адаҟьа-қәа сыҧшиит, уажәы исҭахуп сара еизызгаз адырраҟәа шәарҭгьы ишәасҳәа.

Абжьас ашра

Абжьас ацгəы ҭаацəара ахаҭарнак ауп. Даҿа акы ала иаҳҳəозар абжьас ацыгəқəа зегьы реиҳаӡа идуу ауп адунеи аҟны. Уи цəаҳəала ишəуп акаҳуаҧштəи, аԓажьи рыла, даҿа ҧстəык иамам ус еиҧш убла хызкуа ашӡара, уи егьырҭ ирылаԓашьом. Уахьынахуаҧшуа абжьасқəа рцəақəа зегьы еиҧшушəа иубоит аха абжьасқəа рцəа иалгоу ацəаҳəақəа зынӡа ихазы – хазуп.

Иуҳәар ҟалоит абжьас ацәа, ауаҩы инацәа ашьҭа еиҧш ахатәы дырга амоуп. Абжьас еиуеиҧшым ахкы ыҟоуп, урҭ зегьы ичыдоу аҧштәыи, ашәареи, аҟазшьақәеи рымоуп.

Абжьасқәа еиҳарак иахьҧхароу инхоит. Иаҳ-ҳәап Африка, Индиа, Алада Азиа арегионқәа цьара ҽ цьара рҟны.

Аха иҟоуп абжьас хкқәа дааразa иахыхьшәашәоу инхоит. Иаҳҳәап Аҩуада Кореиа ма Урыстәыла. Ихьшәашәоу атәылақәа рҟны инхо абжьасқәа рышәара еиҳа идууп, ихьынҭуп. Егьырҭ ацгәы ҭаацәара иатәу аҧстәқәа раасҭа абжьас дааразa бзиа иабоит азы.

Урҭ ибзианы иӡсоит, лассы аӡиас ахь инеиуеит, рыҽдырхьшәашәарц. Абжьас лассы иҟаауам. Аха иҟаар, уи абжьы акыр километр инаскьаганы иуаҳауеит. Абжьас иҟәымшәышәны иныҟәоит, иҵәру ашьаҿхыцқәа ианныҟәо иаҵәахоит ашьапы аҟны. Уи иара ианышәарацо аҿстәы азааигәахараҿы иацхраауеит.

Абжьас ааацара

Абжьас еснагь амацара инхоит, аха уи ианызар ма иҿазар аҭаацәа иырцуп. Аб абжьас аб цәанырра усҟак иалаӡам, абжьас ласбақәа аныда иаанхар уи аласбақәа афаргьы алшоит. Аха иҟоуп аҷыдарагьы.

Индиатә аҳәырҕсарра аҟны ииаҭымхаз абжьас ласбақәа алаб абжьас рхылаҕшуан, уи дара раб акузыр ҟаларын.

Алаҕс абжьас 1 инаркны 6 рыҟнынӡа аласбақәа ахылҵыр ҟалоит, аха лассы 2 ма 3 роуп ирхылҵуа.

Абжьас аласбақәа қ мза анырхытцлагь рытра ааныжьны ран илыцны шәарацара ицоит. Шықәсык зхыцуа абжьас хуҷы иара ахала ишәарыцар алшоит, аха уртҭ еиҳарак ран лҟны 2 шықәсанӡа иҟоуп.

Афат

Абжьас агыгшәыг ҧстәуп. Уи иаанаго, иара ацкьыс иҕәҕәам еиуеиҧшым аҧстәқәа ирзышәарацоит. Абжьас еиҳарак ҧшьышьапык зҵоу аҧстәы ауп иафо.

Абжьас еиҳара иакоит абынҽеацә, аҳәаҧ, акамбашь, ма аҟәасабҟәа.

Уи иззышәарацо рыхьыӡ рыҧсахуеит, абжьас изакәытә ҭыҧу аҟны иҟоу. Уи еиҳа бзиа ибаны иафо рыдагьы зны – зынла уи бзиа иамбо, изықәшәаз кны ианафогьы ыҟоуп. Иаҳҳәап амаамын, абнакәты, ажьа. Зны – зынла абжьас аҧсыӡгьы анафо ыҟоуп. Зышықәс наӡахьоу абжьас шықәсык ала 50 - 70 аҟнынӡа ашьамаҟа хы афоит.

Абжьас зны ҽе зынла даараӡа иҕәҕәоу ашьамаҟагьы ианазышәарацогьы ыҟоуп. Иаҳҳәап уи акаҳуађьштә амшә иашьҭалар алшоит. Аха амшәи, аҕжьасыи дара дара рзы даараӡа ишәарҭоуп. Малазиатә алым, аҵьбарала еицдыруп, зны – зынла абжьас аршәоит. Убри аҟнытә ари аган аҟны абжьасқәа иазђхьақәаҭыны амшә иақәлоит аха Индиатә аслан ду абжьас зазнеиуам.

Убри аҟнытә урҭ ас еиҧш идууӡоу, иҭынчу аслан иавсуеит. Усҟак лассы акум аха бжьас аслан хуцҩы ианақәло ыҟоуп, ианакуагьы ҟалахьеит.

Уамашәа ибатәуп аха абжьас аҭиақәагьы афоит. Аҧхын абжьас арасеи, аҳацкьыни, ашәыри афоит. Абжьас иара аҭыҧ аҟны зегьы реиҳаӡа иҕәҕәоу гыгшәыгуп, ианышәарацо уи аконкурент амаӡам. Уи

зны – зынла ауадаҩра иақәзыршәо ақәыцьма гәарҭа ауп, урҭ даараӡа ирацәаны еицуп. Абжьас знык ала 30 - 40 кьыла акуац афоит. Амла иакуа алаб абжьас ҵҭ кьыла аҟнынӡа иафоит. Абжьасқәа уахынла ауп ианышәарацо. Урҭ даарӡа ибзиоу аблақәа рымоуп. асқәа шьоукы аҧштәы еилдыргар рылшоит.

Абжьас азышарацара

Абжьас азышәарацара нахь натә аахыс дааразa иаларҵәаз, агәдуреи, апатуи змаз ауп. Уи азышәарацара даараӡа ицәгьоуп, насгьы уи апопулиарра амоуп даараӡа иӷьшӡоу ахахәы азы. Иара убас абжьас ахәамц ахәҭа амедицина аҟны ахархәара амоуп ахәшә армазеиразы. Уажәы азы абжьас хкқәа зегьы рхыӷхьаӡара даараӡа имаҷхит, уи азышәарацара аҟәыхуп. Аха зегьы акоуп џьара - џьара, абраконерцәа абжьас иазышәарацоит.

Ауаы изышарацо абжьас

Алымқәа реиҧш, ауаҩы изышәарацо абжьасқәагьы ыҟоуп. Ус рхы мҩаҧыргоит, иажәыз акгьы зылымшо агыгшәыгқәа, урҭ ашьыҧхыцқәа рымаӡам, атәыҩа зхагылоу аҧстәы ихашьҭалом. Зегьы реиҳака икааметҭны иаларҵәоу ахҭыс 1925 – 1930 шықәсақәа рзы игәаҭан, усҟан абжьас 60 ҩык ауааҧсыра афит.

Амифеи, аамаеи адырга ыдаеи

Абжьас даараӡа амиф рацәа афырхаҵа ауп. Ҷыдала Азиа арегион абжьасқәа ахьыҟоу. Абжьас атәыла рацәа рҟны ақәаҧара адырга ҷыдас ирымоуп. Иапониа уи агәымшәареи, аибашьа афырхацәа рымаҭәа ихымҧадоу дыргоуп. Китаи абжьас амчреи, агәаабзиареи ахьчон. Ирыҧхьаӡон уи амчра бааҧсы ахнагоит, ауаҩы ачымазара аҟнытә дахьчоит ҳәа. Абжьастә амрагыларатә агороскопқәа даараӡа иҕәҕәоу ируакуп. Абжьас ацәа аимитациа, амодаҿы иаларцәоу стильуп.